

TRADICIONS I COMPLEXITAT ECONÒMICA

JOAQUIM PERRAMON

IAFI, Universitat de Barcelona

Per tal de donar una visió econòmica de la tradició que interessés als filòsofs m'interessava resoldre una qüestió prèvia. Els avenços en economia sovint han tingut uns precedents immediats en l'aparició de nous corrents filosòfics. Hi ha algun treball sobre aquesta connexió? Amb sorpresa (hom espera avui en dia trobar-ho tot) no he trobat un treball general; sí per economistes en particular.

Un primer exemple d'aquest fet seria la influència que va exercir Voltaire sobre Adam Smith. Voltaire, fugit de França, a la borsa de Londres va descobrir que tot i que l'objectiu del mercat no era promoure la fraternitat, ho havia aconseguit. Ho explica a les cartes filosòfiques. La idea va resultar revolucionària perquè el canvis socials que propugnava Voltaire no perseguïen solament uns objectius de justícia social sinó també la defensa d'uns interessos econòmics, la qual cosa tingué una gran efectivitat.

Smith, que va conèixer Voltaire a Ginebra, recull la idea central a *La riquesa de les nacions*. En el món és el mercat el que manté unides les persones. En el seu dia es donava una resposta econòmica a un problema filosòfic.

Un altre cas fonamental a la història d'influència de la filosofia sobre l'economia és la de Hegel i Marx.

Keynes, abans d'optar per l'economia, s'havia decantat cap a la filosofia i les matemàtiques. Va estudiar amb G. Moore i Russell en una època on les idees es removien. La influència de Moore sobre Keynes la descriu ell mateix a *Les meves primeres creences* (1938). El món de Moore es caracteritzava per la puresa dels motius que portaven els homes a obrar el bé. Explicava que solament els subjectes espirituals tenen autèntic valor i entre ells els plaers de les relacions humanes i el gaudi dels objectes bells. D'això es dedueix que les accions correctes són aquelles que serveixen per a produir estats intel·lectuals que mereixin la pena assolir

A part de Moore, en el *Tractat de probabilitat*, de Keynes hi ha una concepció de la incertesa que el va portar a observar l'economia d'una determinada manera on apareix la subjectivitat, els 'animal sperits', etc.

Menys coneguda és la influència de Nietzsche sobre el gran economista Schumpeter. El segle xx és el segle de la societat de masses. Els treballadors es tornen consumidors i les masses apareixen per arreu. Tot és massiu, els mitjans, la diversió, la malaltia, la mort... Nietzsche ho veu molt clar i ho detesta. D'aquí ve la idea del superhome, que és el que ha de poder suportar aquesta societat.

En l'obra de Schumpeter estan reflectides les idees de Nietzsche. En *El naixement de la tragedia* la creativitat rau en un selecte grup d'homes inspirats pel deu Dionís. És una idea que Schumpeter trasllada a l'economia: per a ell la creació de riquesa parteix sempre de la innovació d'un emprenedor (inspirat per Dionís).

Es podrien trobar molts més exemples: els neoliberals inspirats en filòsofs austríacs, economistes que ratllen la filosofia com Amartya Sen i filòsofs que marquen el camí a l'economia com Anthony Downs.

* * *

No he trobat un treball sobre les arrels filosòfiques de l'economia, com deia, però en canvi he trobat un llibre titulat *Els filòsofs mundans: vida, època i idees dels grans pensadors econòmics* (Robert Heilbroner, 1953). És un llibre que debat bàsicament sobre qüestions metodològiques de l'economia. El més curiós és que el llibre li ha servit per a fer una reflexió sobre el tema a Robert Shiller, premi Nobel d'economia (2013), que va saber explicar la crisi de 2008, qüestió en la que havia fallat l'economia ortodoxa. Shiller, considera que després del fracàs aparent dels economistes per veure la possibilitat de la nostra recent crisi financera, hi ha senyals emergents de més interès en un equilibri entre l'especialització i el coneixement dels resultats en altres camps, incloent la història, la psicologia i la sociologia. A part d'això, es veu com Shiller, que és un gran economista, no ha tingut un referent filosòfic tal com els exemples que hem vist anteriorment i ho troba a faltar.

Actualment s'ha perdut la proximitat i fins i tot el contacte personal que hi havia segles enrere entre filòsofs i economistes. Tanmateix la influència segueix. Des del meu punt de vista, Shiller està en una època de postmodernisme. Quan ell recomana incorporar la sociologia, la psicologia i la història a l'economia és perquè entén que la teoria econòmica té un valor relatiu, altament coherent però que pot fallar en un entorn complex.

Al mateix Shiller li donen simultàniament el premi Nobel amb Eugene Fama tot i que sostenen teories oposades o, més ben dit, teories que funcionen en determinades circumstàncies en un entorn complex. L'economia és un recull de relats o grans relats coherents però que es fan efectius segons les circumstàncies. Encara que els relats no es facin efectius, és a dir no siguin predictius, sempre els queda un valor preventiu. Des del meu punt de vista, les tradicions polítiques, que el Dr. Stefano Petrucciani ha analitzat, també formen part d'un conjunt de relats.

Aquesta concepció implicaria un canvi profund de la metodologia en economia. Hi ha un debat permanent al respecte. Tanmateix quan el reconeixement de la influència postmodernista es fa explícit les modificacions que es reclamen són més radicals. En ecologia, per exemple, els matemàtics Silvio Funtowitz i Jerome Ravetz fan un reconeixement explícit dels plantejaments postmodernistes i proposen canvis metodològics molt importants.

El problema de la incertesa continua essent extraordinàriament rellevant. Jacob Bernoulli va definir tres modes d'incertesa: probabilística additiva, probabilística no additiva i condicional. Doncs bé, des del meu punt de vista, la incertesa dels relats econòmics es caracteritza per correspondre al mode condicional que Bernoulli posava en segon lloc.

Malgrat que el context de complexitat en economia és evident, els models desenvolupats en altres disciplines com la teoria del caos, no són aplicables. Possiblement siguin massa senzills.

* * *

L'economia, com és natural, aspira a donar categoria de ciència a uns relats determinats; ha de ser així. Malgrat això, els relats acaben tenint una capacitat predictiva relativa afectats per un entorn complex, amb la qual cosa es construeixen nous relats. La filosofia ha servit d'inspiració per a la construcció de nous relats. A part, amb inspiració o sense, sovint l'economia ha cercat la legitimitat filosòfica per donar versemblança als seus relats. En definitiva, l'economia és ciència, és art i és retòrica (relat i persuasió).

No sé, perquè no ho he estudiat, quina rellevància poden tenir les tradicions en economia, però és evident que en el context descrit hi caben perfectament.

Referències bibliogràfiques

- FUNTOWITZ, Silvio; Ravetz Jerome (1993) *La ciencia pos-normal*, Barcelona: Icaria Ed., 2000.
- PERRAMON, Joaquim (2016) *Economia i Complexitat*. Ponència Seminari IAFI 2016. Dipositat amb lliure accés al Dipòsit Digital de la UB.
- SHILLER, Robert; Shiller, Virginia (2010) «Economist as Wordly Philosophers», *American Economic Review*, 101, 3, (2011): 171-175.
- WALLWITZ, Georg von (2013) *Mr. Smith y el paraíso. La invención del bienestar*, Barcelona: Acantilado, 2016.